

Dějepis 6. ročník – práce od 23. 3. – 27. 3.

Děti,

zápis si napište, nebo vytiskněte a nalepte do sešitu! Do souboru vkládám strany z mé učebnice, které si přečtete.

Řecko-perské války

Persie:

- Peršané jsou Indoevropané a jejich pravlastí je území dnešního Íránu.
- Král Kyros Veliký si podmanil ostatní žijící kmeny na tomto území a vytvořil obrovskou říši, která sahala od Malé Asie až po Indus (Indie).
- Kyrovi se bez boje vzdal Babylon, později se k říši připojil i Egypt.
- Král **Dareios I.** [Dárejos] rozdělil říši na menší celky, aby se lépe řídila, vybudoval síť silnic, ale také **SE ROZHODL DOBÝT ŘECKO.**
- Jeho syn Xerxes v řecko-perských válkách pokračoval.
- Persii dobyl Alexandr Makedonský.

Příčiny války:

- Na konci 6. stol. př. n. l. se řecké obce v Malé Asii dostaly pod nadvládu Peršanů.
- Řekové se s tímto stavem nechtěli smířit, vzbouřili se → požádali pevninské Řeky o pomoc → pomoc Řeků se stala pro Dareia záminkou pro útok na Řecko.

Bitvy:

- **Bitva u Marathónu** (490. př. n. l.)- Řekové vyhráli – vedl je Miltiadés.
- K této bitvě se váže pověst o vojákově, který zprávu o vítězství měl přinést do Athén, ty jsou ale vzdáleny celých 42,195 km – cestu doběhl, zprávu předal, ale vyčerpáním zemřel.
- **Bitva u Thermopyl** (480 př. n. l) – vojska vedl spartský král **Leonidas – 300** Spartanů mělo bránit důležitý průsmyk proti výrazné přesile Peršanů- Řekové prohráli.
- Námořní bitva **u Salamíny**- Řekové vyhráli.
- **Bitva u Platají** (479. př. n. l)- Řekové porazili Peršany, kteří utekli.

- V roce 478 př. n. l. vznikl **Athénský námořní spolek** – sjednocení mnoha řeckých států pro případ nové války s Persií.
- Státy byly svobodné, pouze dodávaly válečné lodě a přispívaly do společné pokladny.
- V té době už existuje PELOPONÉSKÝ SPOLEK- v čele stála Sparta a sdružovala pozemní vojska.

Athény v době Perikla

- 2. polovina 5. stol. – nejvýznamnějším politikem byl Periklés, který byl každoročně volen stratégem.
- **Stratég:** athénský úředník s vojenskými a politickými pravomocemi.
- Athény bohatly, proto si mohly dovolit stavět mohutné opevnění kolem města.
- Postaven přístav **Pireus**, znovu vybudována **Akropole s mohutným chrámem Parthenónem** – **Athény byly nejvýznamnějším střediskem kultury, umění a vzdělanosti v Řecku!!**
- Periklovy reformy: dal peněžité odměny za vykonávání úřadů- mohli je vykonávat i chudí lidé.
- **Reforma:** změna, přeměna směřující ke zlepšení stavu.

Řecko-perské války

Příčina války
Na konci 6. století př. n. l. ovládala Perská říše rozsáhlé území od řeky Indus na východě až po Egypt na západě. Pod její nadvládou se dostaly i řecké obce v Malé Asii. Tito Řekové se však nechtěli s perskou nadvládou smířit a **vzbouřili se pod vedením městského státu Milétos**. (→ Obr. 20) Milétos požádal o pomoc proti Peršanům pevninské Řeky. Těto žádosti vyhověli Athéňané, kteří poslali asi dvacet lodí. (→ Hérodotos) Peršané povstání potlačili a pomoc Athéňanů vzbouřencům se stala záminkou k tomu, aby **perský král Dáreios** zaútočil na samotné Řecko.

První tažení
Perské vojsko roku 490 př. n. l. přistálo nejprve u ostrova Euboia, jehož obyvatelé také poskytli povstalcům z Milétu pomoc. Peršané se ostrova zmocnili, pokračovali dále směrem na Athény a vylodili se u **Marathónu**. Athéňanům, jimž velel **Miltiadés**, se podařilo obrovskou perskou přesilou v bitvě u Marathónu porazit. (→ Obr. 21) Část perské armády pak měla v úmyslu zaútočit na tu dobu nechráněné Athény, ale Miltiadés se stihl do města s vojskem včas vrátit a Peršané tak bez úspěchu odpluli do Asie.

Obr. 21

– Bitva u Marathónu
Ještě před bitvou vyslali Athéňané běžce Feidippida do Sparty s žádostí o vojenskou pomoc. Spartané sice pomoc přislíbili, ale jejich vojsko přitáhlo až po bitvě. Proti Peršanům tak stáli na bojišti jen Athéňané a nevelký oddíl z města Platají. Řekové zde díky vynikající taktice vojevůdce Miltiada porazili mnohonásobnou perskou přesilou. Podle historika Hérodota v bitvě padlo 6400 perských vojáků a 192 Řeků. S bitvou se pojí také pověst o **maratónském běžci**, jimž měl být právě Feidippidés, který donesl zprávu o vítězství do Athén.

Druhé tažení

Po smrti Dáreia nastoupil na perský trůn jeho syn **Xerxés**. Nechtěl se vzdát myšlenky na dobytí Řecka a v roce 480 př. n. l. se vydal s mnohatisícovou armádou a současně s mohutným loďstvem do Řecka. Řecké poleis uzavřely proti perskému nebezpečí spojenectví. Hlavní sílu řecké armády tvořili Athéňané a Spartané.

Obr. 22 – Pomník krále Léonida u Thermopyl. Asi 7000 Řeků zaujalo postavení u Thermopylského průsmyku, který bylo možné dobře bránit i proti výrazné přesile Peršanů (podle odhadů táhlo s králem Xerxem asi 150 000 vojáků). Obránci Thermopyl pod vedením spartského krále Léonida po dva dny úspěšně odolávali nepříteli. Když se části perského vojska podařilo obejít průsmyk po horské stezce, dostali se nepřátelům do zad. Většina Řeků ustoupila, **král Léonidas s 300 Spartany** (a dalšími 700 vojáky z Thespií a 400 Korintány) bránili soutěsku až do konce. Všichni padli, ale způsobili Peršanům těžké ztráty. Již brzy po bitvě byla u Thermopyl umístěna pamětní deska nesoucí nápis: „*Jdi, poutníče, zvěstuj Lakedaimonským (→ s. 80), že my tu mrtví ležíme, jak zákony kázaly nám.*“

- Kde byla pravlast Peršanů? Které významné panovníky perské říše znáš?
- Jak se jmenoval významný český sportovec, který získal několik olympijských medailí ve vytrvalostním běhu a maratónu?

Obr. 20 – Řecko-perské války
1 – Milétos, 2 – Marathón, 3 – Thermopyly, 4 – Salamína, 5 – Plataje

Hérodotos

„Tyto lodí se pak staly počátkem útrap pro Řeky i barbary.“

Toto napsal **Hérodotos** o odjezdu athénských lodí na pomoc Milétu. Hérodotos žil v 5. století a jeho dílo *Dějiny (Historie apodeixis)* je významným pramenem pro dějiny řecko-perských válek. Hérodotos byl prvním významným antickým historikem a je označován jako „otec dějepisu“.

- Co myslel Hérodotos tímto svým výrokem

flotila = skupina plavidel
manévrovat = provádět organizovaný pohyb, například v bitvě
poleis = množné číslo od polis
relief = typ sochařské výzdoby vystupující z pozadí plochy

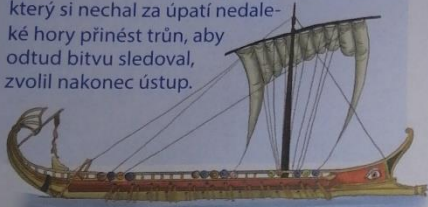
Právě **Spartané a jejich král Léonidas** měli svěřeno hlavní velení. Řekové chtěli zastavit perský postup u **Thermopyl**, ale byli poraženi. (→ Obr. 22) Athéňané se však Xerxovi nepodrobili. Raději vyklidili rodné město a postavili se na odpor v průlivu mezi Attikou a ostrovem **Salamína**. (→ Obr. 24, 25) Došlo k námořní bitvě, ve které athénské loďstvo porazilo perskou přesilu a Xerxés se s většinou vojska vrátil do Asie. Perská armáda následujícího roku 479 př. n. l. znovu vpadla do Řecka. Došlo k bitvě u **Platají**, během níž Řekové zabili perského velitele a Peršané se dali na útěk.

Obr. 23 – Perští vojáci na reliéfu v Persepoli, jednom z center perské říše.

Obr. 25 – Řecká triéra

Athéňané začali v době řecko-perských válek budovat mohutné loďstvo. (→ Obr. 24) Athénské **triéry** (lodě s třemi řadami vesel) se osvědčily právě v bitvě u Salamíny. Peršané měli sice početní převahu, ale řecké lodě byly **bojeschopnější** a v mělčích vodách kolem Salamíny **lépe manévrovaly**. Námořní bitva u Salamíny v roce 480 př. n. l. tak skončila vítězstvím Řeků a perský král Xerxés, který si nechal za úpatí nedaleké hory přinést trůn, aby odtud bitvu sledoval, zvolil nakonec ústup.

Obr. 26 – Ostrov Délos

Pokladna athénskému spolku byla umístěna na ostrově Délos v Apollónově svatyni, jejíž zbytky se zachovaly dodnes. Později byla pokladna athénskému námořnímu spolku přenesena přímo do Athén.

Na jakou vzdálenost se běhá maratónský běh?

Co se označuje jako průsmyk? Které jiné slovo lze použít?

Obr. 24 – Themistoklés

Athénský archon **Themistoklés** přesvědčil své spoluobčany, aby za prostředky z nově objevených stříbrných dolů vystavěli mohutné loďstvo. Sám Themistoklés pak tomuto loďstvu velel v bitvě u Salamíny. Do té doby neměli Athéňané s vedením války na moři skoro žádné zkušenosti. Protože pro nově postavenou athénskou flotilu bylo třeba mnoho veslařů, uplatnili se také doposud neplnoprávní obyvatelé Athén – tedy ti, kteří neměli dostatek prostředků na to, aby si koupili výzbroj těžkooděnce. (→ s. 80) Jako **veslaři** ale plnili vojenskou službu, a tím se **mohli účastnit jednání na lidovém sněmu**.

Athénský námořní spolek

V roce 478 nebo 477 př. n. l. byl pod vedením Athén vytvořen **námořní spolek řeckých států**. Jeho cílem bylo pokračovat ve válce proti Perské říši a udržovat svobodu Řeků. Vrchním velitelem spolku se staly Athény, proto bývá nazýván athénský námořní spolek. Členské státy tohoto spolku si zachovaly samostatnost, pouze dodávaly válečné lodě a přispívaly do společné pokladny. (→ Obr. 26) Již od 6. století př. n. l. existoval také **peloponéský spolek** (→ s. 80), který byl ale spojenectvím pozemních vojsk na Peloponésském poloostrově, a v jeho čele stála Sparta.

Konec války

Války mezi Řeckem a Persií trvaly ještě několik let. Nakonec se Peršané po několika dalších porážkách na souši i na moři stáhli zpět do Malé Asie a v roce **449 př. n. l. byl sjednán mír**. Součástí mírových podmínek bylo to, že perské válečné lodě nesměly plout v Egejském moři a maloasijská města získala znovu svou samostatnost.

Na přelomu 6. a 5. století př. n. l. se maloasijská města vzbouřila proti perské nadvládě. Povstání bylo potlačeno a pomoc Athéňanů povstalcům byla záminkou k perskému útoku na Řecko. Válečný konflikt trval mnoho let. K nejvýznamnějším patří bitvy u Marathonu, u Thermopyl, u Salamíny a u Platají. Řekové na konci zvítězili a Peršané byli nuceni stáhnout se z egejské oblasti. V průběhu válek vznikl také athénský námořní spolek.

1. Co bylo příčinou řecko-perských válek?
2. Jak probíhala první řecko-perská válka?
3. Jak probíhala druhá řecko-perská válka?
4. Kde se odehrály rozhodující bitvy řecko-perských válek?
5. Jak fungoval athénský námořní spolek?
6. Jak skončily řecko-perské války?

Athény v době Periklově

Ve druhé polovině 5. století př. n. l. byl nejvýznamnějším athénským politikem **Periklés** (→ Obr. 27), který byl od roku 443 př. n. l. každoročně volen strategem, což byla jedna z nejvyšších úředních funkcí. V této době měl hlavní podíl na athénské politice, a doba bývá proto někdy nazývána „doba Periklova“.

Stavební rozvoj Athén

Athény měly k dispozici značné finanční prostředky jednak ze stříbrných dolů, jednak z cel vybraných v přístavech a také z příspěvků plynoucích do pokladny athénského námořního spolku, který se postupně přeměnil v námořní říši, v níž měly rozhodující slovo Athény. V době, kdy již nebylo třeba tyto peníze vynakládat na válečná tažení proti Peršanům, rozhodli se z nich Athéňané platit rozsáhlou **stavební činnost**. Bylo vybudováno **mohutné opevnění kolem města**, nedlouho předtím založený **přístav Pireus** byl spojen s městem tzv. **doluhými zdmi** – hradbou, která chránila cestu spojující přístav s městem. Také byly obnovovány chrámy zničené Peršany v době řecko-perských válek a znovu vybudována byla **Akropole** s mohutným chrámem **Parthenónem**. (→ Obr. 28) Athény se v této době staly také nejvýznamnějším střediskem umění, kultury a vzdělanosti v Řecku.

Obr. 28 – Athénská Akropole

Akropole byla náboženským střediskem Athén. Na rekonstrukci je vidět podoba Akropole v době Periklově, kdy byla po řecko-perských válkách znovu obnovena.

1 – Parthenón, chrám Athény Parthenos (Athény Panenské). Uvnitř chrámu stála socha bohyně od sochaře Feidiá (→ Obr. 29); **2** – Erechtheion (chrám zasvěcený Athéně a Poseidonovi); **3** – Athénin olivovník; **4** – Propylaje (vstupní brána se sloupřadím); **5** – chrám Athény Niké (Athény Vítězné).

Periklés zavedl **peněžitě odměny za vykonávání úřadů**, za účast v radě pěti set (→ s. 82) nebo na soudu.

Jelikož původně úřady placené nebyly, mohli je zastávat jen bohatí občané, kteří se nemuseli obávat dočasné ztráty výdělku. Teprve Periklovou reformou se i nemajetným občanům otevřela cesta k tomu, aby se mohli podílet na řízení státu nejen podle zákona, – ten to umožňoval i předtím – ale i ve skutečnosti.

V této době působili v Athénách mnozí významní dramatici a umělci (o nich se dočtete více v kapitole o kultuře) a také myslitelé zabývající se otázkou, z čeho je stvořen svět. Například Démokritos tvrdil, že **nespočet malých částic, které jsou dále nedělitelné (řecky atomos)**, vyplňuje prázdny prostor. Anaxagorás tvrdil, že nebeská tělesa (například Slunce) nejsou bohy, jak si Řekové představovali, ale rozžhavenými skalisky.

- Popiš, jak fungovala státní správa v Athénách.
- Jaké bylo postavení Sparty a Athén mezi ostatními řeckými poleis před řecko-perskými válkami a jaké bylo jejich postavení po skončení řecko-perských válek?

Obr. 27 – Periklés

Pocházel z aristokratického rodu, ale v politice hájil zájmy athénské chudiny. Získal si tím značnou oblibu a po 15 let byl každoročně, s jedinou výjimkou, volen do funkce stratega.

clo = poplatek vybíraný při přepravě zboží přes státní hranice
 dramatik = autor divadelních her
 epidemie = hromadný výskyt nemoci v určité oblasti
 kapitulovat = vzdát se
 reforma = změna, přeměna směřující ke zlepšení stavu
 tyfus = nemoc způsobená bakterií
 strateg = athénský úředník s vojenskými a politickými pravomocemi

Thúkydídés

„Maje moc pro svou vážnost i moudrost a jsa zřejmě tak nepodplatný jako žádný jiný z občanů, držel lid na uzdě a nedával se jim ani tak vést, jako je spíše sám vedl. ... Podle jména byla to demokracie, ve skutečnosti však vládní moc náležela prvnímu občanu.“

Toto napsal o Periklovi **Thúkydídés**, historik, jehož dílo *Dějiny peloponéské války* (*Ho polemos tón Peloponnésión kai Athénaíon*) je hlavním pramenem pro dějiny tohoto období.

- Co tento výrok vypovídá o Periklově vládě?

Obr. 29

– Athéna Parthenos
 Kopie sochy, která stála v Parthenonu. Byla vysoká 12 m a jejím autorem byl sochař Feidiás. Socha měla údajně roucho ze zlatem oplátovaného dřeva, hlavu a končetiny ze slonoviny.

